

בין דור המבול לדור הפלגה שחיתות מוסרית מול כפירה אידיאולוגית

בראשית רבה פרשה לח' סימן ו'

"ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים". ר' אלעזר ור' יוחנן. ר' אלעזר אומר: דברים אחדים¹ - מעשה דור המבול נתפרש, מעשה דור הפלגה לא נתפרש².

³ "ודברים אחדים" שאמרו דברים חדים על ה' ... אמרו לא כל הימנו לבור לו את העליונים וליתן לנו את התחתונים. אלא בואו ונעשה לנו מגדל ונעשה עבודת כוכבים בראשו וניתן חרב בידה ותהא נראית כאילו עושה עמו מלחמה ... א"ר אלעזר: אי זו קשה? זה שאומר למלך: או אני או אתה בפלטיין, או זה שאומר: אני בפלטיין ולא אתה!⁴ בודאי זו קשה, שאומר למלך אני בפלטיין ולא אתה. כך דור המבול אמרו "מה שדי כי נעבדנו ומה נועיל כי נפגע בו". דור הפלגה אמרו לא כל הימנו שיבור לו את העליונים וליתן לנו את התחתונים אלא בואו ונעשה לנו מגדל ונעשה עבודת כוכבים בראשו ונתן חרב בידה ותהי נראית כאילו עושה עמו מלחמה. אותן של דור המבול לא נשתיירה מהן פליטה ואלו של דור הפלגה נשתיירה מהם פליטה! אלא דור המבול על ידי שהיו שטופים בגזל ... לפיכך לא נשתייר מהן פליטה. אבל אלו על ידי שהיו אוהבים זה את זה שנאמר "ויהי כל הארץ שפה אחת" - לפיכך נשתיירה מהן פליטה. רבי אומר גדול השלום שאפילו ישראל עובדים עבודת כוכבים ושלום ביניהם אמר המקום כביכול איני יכול לשלוט בהן כיון ששלום ביניהם, שנאמר "חבור עצבים אפרים הנח לוי". אבל משנחלקו מה הוא אומר? "חלק לבם עתה יאשמו"⁵ הא למדת גדול השלום ושנואה המחלוקת.⁶

מדרש תנחומא (בובר) פרשת נח סימן כז

עד היכן חטאו דור המבול? "ויאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו" (איוב כא' יד'), אמרו דעתה של תורה אין אנו מבקשים "מה שדי כי נעבדנו" (הפסוק הסמוך שם) על מה אנחנו מתפללים לפניו? למה היו דומין אנשי המבול ואנשי דור הפלגה? למלך שהיה לו שני בנים. אחד אומר לו: איני יכול לעמוד בך ולא בטרחותך, והשני אומר לו: או אני או אתה. כך אנשי דור המבול אמרו לאל סור ממנו וכו', דור הפלגה אמרו: או אנו או הוא שנאמר הבה נבנה לנו עיר. אמרו לא (הכל) [כל] הימנו לבור לו את העליונים וליתן לנו את התחתונים, באו ונחליף ונטול את העליונים, והוא יטול את התחתונים.⁷

רמב"ן בראשית פרק יא פסוק ב

"והסתכל כי בכל ענין המבול הזכיר "אלהים", ובכל ענין הפלגה הזכיר השם המיוחד⁸, כי המבול בעבור השחתת הארץ, והפלגה בעבור שקצו בנטיעות, והנם ענושים בשמו הגדול, וזה טעם הירידה, וכן במדת סדום. והמשכיל יבין".

¹ דברים סתומים ו"סגורים". לפי פשט הפסוקים באמת לא ברור מה בדיוק היה חטאם של דור הפלגה. זאת, בהשוואה עם דור המבול שם הפסוקים אומרים באופן ברור: "כי השחית כל בשר" "כי מלאה הארץ חמס" ועוד.

² ראה מה שכתבנו ביום הכיפורים על ההבדל בין עבירות שבין אדם לחבירו שמצווה לפרסם (דור המבול) ועבירות שבין אדם למקום שאין לפרסמם (דור הפלגה).

³ כאן מתחילה הדיעה השנייה, אך לא ברור של מי (של ר' יוחנן או של ר' אלעזר). יש כאן כנראה שיבוש במקור. בכל אופן ברור שיש כאן שתי דיעות: אחת שמעשה דור הפלגה "אחוד" ולא נתפרש והשנייה שדווקא צריך לפרשו כפי שנראה בהמשך.

⁴ נוסח אחר "לא אני ולא אתה". בכל מקרה, דור המבול מבין שזה או הוא או הקב"ה, הוא מודע לכך שההשחתה המוסרית שלו משמעותה עימות עם הקב"ה שיכול להסתיים גם בהפסד. ואילו דור הפלגה "מגרש" את הקב"ה - אין אלהים בעולם. אין עימות.

⁵ שני הפסוקים לקוחים מהושע. הראשון פרק ד' פסוק יז' והשני פרק י' פסוק ב'. והושע עצמו נענש על שאמר לשון הרע על עם ישראל (ראה במדבר רבה פרשה ב') ואין כאן מקום להאריך.

⁶ השווה עם ילקוט שמעוני מלכים א' רמז ריג: "שנו רבותינו דורו של אחאב כלם עובדי עבודה זרה היו וע"י שלא היו בהם דילטורין (לשון הרע) היו יוצאים למלחמה ונוצחים ... אבל דורו של דוד [שואל] ... היו יודעים לדרוש את התורה במ"ט פנים טהור ובמ"ט פנים טמא ואחר כל השבח הזה יוצאין למלחמה ונופלים לפי שהיה בהם דילטורים". וראה גם אבות דרבי נתן (נ"א) סוף פרק יב'.

⁷ ר' תנחומא הופך את השיטות: דור המבול "מגרש" את הקב"ה מהעולם ואילו דור הפלגה מוכן לעימות. ובאמת דור המבול נשמד ואילו דור הפלגה רק הופץ בעולם. זאת אומרת שגם ר' תנחומא מסכים שבעיקרון "גירוש" הקב"ה הוא חמור יותר מהעימות איתו.

⁸ שם הויה י"ד ה"א וא"ו ה"א. אלהים הוא מידת הדין ושם הויה הוא מידת הרחמים, אבל נראה שהרמב"ן מתכוון ליותר מכך.